

Стражнікова І.В.

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри
педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика,
*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»,
м.Івано-Франківськ, Україна*

Гуменяк А.В.

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
імені Богдана Ступарика,
*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
м.Івано-Франківськ, Україна*

Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх викладачів до виховання толерантності студентів ЗВО

Суспільство не є й не може бути однорідним, тому що складається з людей, різних не лише з погляду їхнього етнічного походження, віросповідання, політичних поглядів, але і з віку, статі, інтересів, вихованості, матеріального становища тощо. Якість будь-якого суспільства залежить від здатності людей взаємодіяти та співіснувати одне з одним, від того, чи сприймають вони одне одного, чи поважають і підтримують, чи навчаються одне від одного, чи об'єднують свої зусилля заради загального добра, для постійного покращення свого матеріального й духовного життя. В умовах соціального розмаїття важливо встановити культуру миру, що неможливо без дієвого виховання на основі принципів толерантності.

У процесі підготовки майбутнього викладача до формування толерантності студентів важливим є забезпечення цілісності процесу. Цього можна досягти завдяки єдності теоретичного, методичного, практичного складників, що передбачає не лише кількісне визначення складових процесу навчання, а й їх значення в забезпеченні якості професійних знань, умінь, навичок.

Так, системний підхід у підготовці майбутнього викладача до досліджуваної проблеми забезпечується, перш за все, поєднанням вивчення

циклу дисциплін соціально-гуманітарної, фундаментальної, природничо-наукової, професійно-практичної підготовки із видами професійної діяльності, а відтак гарантує набуття компетентностей, які необхідні для проведення виховної роботи зі студентами. Завдяки компонентам змісту підготовки утворюється система, яка в процесі навчання реалізується в професійній готовності майбутнього викладача ЗВО.

Поєднання теоретичних і практичних складників підготовки майбутніх викладачів до досліджуваного феномену забезпечує інтегративний підхід до навчання, завдяки чому застосування відбувається взаємопроникненням знань різної значущості у професії, що здобувається, добору їхнього змісту, виділення важливих компетентностей, що складають основу педагогічної діяльності, спрямованої на виховання у студентів різних видів толерантності.

Взаємозв'язок теоретичної та практичної складових підготовки майбутнього викладача до формування толерантності студентів забезпечується у процесі реалізації принципу наступності у навчанні через поступове вивчення дисциплін усіх циклів навчальних дисциплін та занурення в умови реального педагогічного процесу. За переконанням М. Пальчук, цього можна досягти завдяки дотриманню певних вимог: «забезпечення системності формування професійних знань, умінь і навичок через зміст, форми, методи та засоби навчання; застосування студентами професійно-теоретичних знань у педагогічних ситуаціях, що сприяють формуванню навичок розв'язання практичних завдань у реальних умовах» [3, с.75].

Аналізуючи організаційно-педагогічну умову, що є оптимальним поєднанням теоретичного, методичного, практичного складників підготовки майбутніх педагогів до формування толерантності студентів, ми спиралися на дослідження О. Семеног, яка доводить цілісність цього процесу на основі компетентнісного підходу. Автор підкреслює цілісність системи навчання, обов'язковими складовими якої виступають фундаментальність, глибина, інтелектуальна і практична спрямованість, особистісно- і професійно-орієнтовний характер, які мають бути спрямовані на формування

комунікативної, культурознавчої, педагогічної, психологічної, методичної, інформаційної, дослідницької компетенцій (коло повноважень) у майбутніх викладачів [4, с.32].

Кожна компетенція несе певний внутрішній зміст. Так, культурознавча компетенція передбачає обізнаність у надбаннях вітчизняної та світової культури, опанування професійно спрямованих умінь та навичок, необхідних для спілкування та порозуміння. Змістом комунікативної компетенції є сфера спілкування, яка забезпечує реалізацію інформаційної, контактної, перцептивної, амотивної, спонукальної функцій. Інформаційна компетенція передбачає норми, що забезпечують інформаційну культуру, комп'ютерну грамотність, володіння Інтернетом та мультимедійними технологіями. Коло дослідницької компетенції – наукове мислення, уміння спостерігати й аналізувати, висувати гіпотези та досліджувати їх. Методична компетенція – це – оволодіння засобами, шляхами, формами, методами й прийомами педагогічних впливів (виховання, перевиховання, виправлення, вправлення), продуктивному їх використанні й диференціації; в умінні ефективно застосовувати теоретичні професійні знання під час практичної діяльності. Психологічна компетенція ґрунтується на знаннях із загальної, вікової психології про процеси мислення, пам'яті, уяви, уваги, про особливості емоційно-вольової, мотиваційної сфер особистості.

Таким чином, професійна підготовка майбутнього викладача має цілеспрямовано формувати необхідний рівень усвідомлення особистісних властивостей, професійних якостей, надавати йому можливість оволодіти активними методами соціальної й освітньої взаємодії, які сприятимуть становленню професійної самосвідомості. А основою системи професійної підготовки майбутнього викладача має стати компетентісно-орієнтований підхід, який забезпечуватиме єдність усіх компонентів професійної підготовки.

Оптимальне забезпечення всіх складників підготовки майбутніх викладачів ЗВО до формування толерантності можна здійснювати через застосування технології знаково-контекстного навчання, автором якого є

А.Вербицький [1]. Адже для досягнення цілей формування особистості фахівця саме в освітньому закладі необхідно організувати таке навчання, яке забезпечуватиме перехід, перетворення, варіації, трансформацію одного типу діяльності (пізнавального) в інший (професійний) з відповідною зміною потреб і мотивів, цілей, дій, засобів, предметів і результатів.

У процесі формування толерантної особистості, зокрема А. Вербицький, виокремлює ряд положень, які варто застосувати у даному контексті. Зокрема, навчально-пізнавальна діяльність в умовах контекстного навчання наповнюється особистісним сенсом, визначає міру активності, самостійності, інформативності. Завдяки новій інформації зі сторони викладача досвід студента перебудовується таким чином, що простежується система його зв'язків з іншими здобувачами освіти. Ініціативна позиція студента проявляється у тому випадку, якщо він здійснює моральний вибір в умовах практичної педагогічної діяльності. При цьому необхідно проєктувати не тільки предметний зміст, що забезпечує професійну компетентність фахівця, а й соціальний, що формує здатність працювати в колективі, дає змогу бути організатором майбутнього процесу. Отже, навчання за допомогою різних дидактичних форм, методів і засобів моделює предметний і соціальний зміст майбутньої професійної діяльності фахівця, а засвоєння ним абстрактних знань як знакової системи цієї діяльності, забезпечуватиме єдність теоретичної, практичної, методичної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Тому найважливішим завданням формування професійного світогляду майбутнього викладача стає досягнення такого рівня якості освіти, який дасть йому можливість включитися в активну професійну діяльність, бути здатним діяти в різних професійних ситуаціях і проявляти себе як високоморальну особистість зі сформованими духовно-моральною й життєвою позицією.

Діяльнісний компонент включає в себе навчальні, дослідницькі і компенсаторні стратегії, що забезпечують майбутнього викладача вміннями позитивного спілкування та взаємодії в полікультурному середовищі. У цей компонент входить також рефлексія, що надає майбутньому викладачеві

здатність адекватно оцінювати власну професійну діяльність та її результати у полікультурному контексті, аналізувати наявну полікультурну ситуацію й самовизначитися в ній, гнучко реагувати на її зміни, реалізовувати саморегуляцію власної поведінки з позицій гуманізму і толерантності. Вищезазначена система складає структурно-змістовну характеристику полікультурної компетентності студентів як майбутніх викладачів ЗВО.

Таким чином, системоутворювальними освітніми цілями визначаються життєво важливі компетентності, на формування яких повинна спрямовуватись сучасна освіта. Отже, системоутворювальною освітньою метою компетентнісного підходу є формування в молодого покоління здатності до ефективної дії, заснованої на загальнолюдських етичних нормах в умовах сучасного полікультурного світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицкий А. А., Бакшаева Н. А. Проблема трансформации мотивов в контекстном обучении. *Вопросы психологии*. №3. 1997. С. 12-21.
2. Залєсова І.В. Підготовка майбутніх учителів до формування міжнаціональної толерантності в учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Дис.. к.пед.наук*. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Вінниця, 2015. 265 с.
3. Пальчук М. Принципи реалізації взаємозв'язку теоретичного і виробничого навчання у професійній школі. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2005. № 1. С. 72-78.
4. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури. *Монографія*. Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. 404 с.